

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 8 PENGŐ
FÉLÉVRE 4 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 70 FILLÉR

XXXIX. ÉVFOLYAM

6. SZÁM

1943. JÚNIUS

REKETTVEFŰZ SZÁRAZ ÁGAIN PIHENŐ BATLA-CSALÁD.

Homonnay Nándor dr. felvétele.

TARTALOM:

Nadler Herbert: Az esztergomi erdőben

Homonnay Nándor dr.: Látogatás a kisbalatoni
madárfalun.

Kolosváry Gábor dr.: A hajószakáll.

Rövid közlemények.

Állatkerti hírek.

AZ ESZTERGOMI ERDŐBEN.

Írta: Nadler Herbert.

(Folytatás.)

1936. augusztus 15-én.

Nagy feleslegesen jóval hajnal előtt, már $\frac{3}{4}$ 3-kor kelek, mert a barátkúti vadörnek is az a fogyatékosága, ami általában a legtöbb vadászkiérőé, nem ért az idő gazdaságos beosztásához. Korábban ébresztett, mint kellett volna. Márpedig a vadásznak különösen a nyári rövid éjszakák évadján nagy szüksége van arra, hogy a pihenésre, alvásra fordítható néhány órát az utolsó percig kihasználja.

4 órára, tehát még szürkületben, a terület északkeleti legtávolabbi részében a *Hadzsi*-nak mondott nagy tarvágás alsó sarkához érünk. Negyedóráig még várunk kell, amíg annyira megvirrad, hogy a vadat a cserjék között felismerni lehet.

Fönt, a szálas sötétes szélén éppen eltűnik egy bevonuló szarvas világos fara; a lejtő derekán, a magas gazonban, egy őzsuta gidájával békésen legel, de bakot a vadnak való szép csalitosban nem látunk, hát tovább megyünk.

A vágáson túl megint szálerdőben járunk és régi szekérúton hegynek kapaszkodva, feljutunk a hercegprímási uradalmakhoz tartozó *Mexikó* nevű kis pagony határára. Aztán az egész reggel és délelőtt azzal telik el, hogy — mindvégig a hegyháton, a pilismaróti közalapítványi erdőbirtok szomszédságában, sűrűbb és ritkább, fiatalabb és öregebb szálasokban, néhány helyen hiába sípolván — elcserkelünk a *Szilahó* magaslatáig.

8 óra után az »ugróúti dagonya« felé tartok azzal a szándékkal, hogy mellette, a lesállványról is megkísérlem a hívást. Egyszerre megtorpanunk; halk zörejt hallunk és máris felbukkan az ösvénytől jobbra kissé lejtő terepen, az aljnövényzetben szaporán ide-oda lépkedő suta és az oldalához simuló, epekedő bak. A napsütötte, meleg, csendes erdőben párzási mámorukban nem tudnak semmiről, csak egymásról. Különösen a bak nem törődik semmivel, csak a helyes kislutát igyekszik engedékenységre bírni. Egy arasznyira sem marad el tőle; hol a száját nyalogatja, hol mögéje kerülve szagolgatja. Közben egymást takarva, folyton mozognak; néhány négyzetméternyi területen — tőlünk 30-40 lépésnyire — forgolódnak, körbejárnak. Én meg lesem, várom a tiszta lövés alkalmát.

Végül a talán mégis éberebb — vagy józabb? — suta valahogyan megérzi a veszedelmet, hirtelen előreugrik és tétovázva megáll. A megzavarodott bak is megáll, de elejét fatörzsek takarják. Régen, egy esztendeje, lőttem az esztergomi erdőben őzbakot, nem akarom az alkalmat elszalasztani, hát — nem egészen szabályszerűen — bordái mögött lövöm meg. Helyben elvágódik, felemeli a fejét, a második golyó nyakát töri... és elterül.

A suta elfut. Özvegysége aligha tart tovább néhány óránál. Estére vagy holnap reggelre bizonyára már más csábítóra hallgat. Az őzek szerelmi boldogsága nincsen személyhez kötve.

Még nagyot járunk, amíg déli 1 órára visszatérünk Barátkútra. Tízórai vadászatom eredménye az elejtett öt éves bak. Elferdült, görbeszárú, hatos agancsa csak közepes trofea; érett korára nagyobbat növeszthetett volna.

*

Augusztus 16-án.

Megvárom, amíg jól megvirradt, $\frac{1}{2}$ 5-kor megyek el a vadászháztól és a barátkúti mező délkeleti sarkában, az Apátvár és a Feketehegy irányában térek be szokott kísérőmmel az erdőbe.

A *Mária-árok* táján, az árkosvölgyes rudaserdő kis lapos részében elbújunk és sípolván csalom a bakot. Harmincötpernyi meddő leskelődés után felcihelődünk és helyünkről elindulunk; erre tőlünk egy kőhajításnyira, a sok gáztól takarva, elugrik és riasztva távozik egy őz. Alighanem bak. Olyan sokára jött, hogy már nem vártuk, és olyan nesztele nélkül lopakodott felénk, hogy nem vettük észre.

Szállásom Barátkúton. A szerző felvétele.

Következő kísérletünk — már reggel 7 órakor — az Apátvár meredek oldala alatt egy régóta tudott ravasz öregnek szól.

Gazos, füves, vadvirágos, ritkított fiatalosban, erős sarjhajtások csoportjában jól elrejtőzünk, majd sípolni kezdünk. Faulhaber hívóhangjának látszólag nincsen sikere, de amint megnyomkodom Buttolo gumisípját, mindjárt távoli zörgést hallunk és csakhamar feltűnik a növényzetben a futva közeledő derék bak. Alighanem messziről jön, nagyon sürgős a dolga — talán attól tart, hogy más szerelmi kalandor megelőzi — s a bokrokat, kis fákat kerülgetve, siet búvóhelyünk felé. Csodálatosan jól tájékozódik; pontosan tudja, hol kell engem, illetve a kínálkozó sutát megkeresnie. Előttem 40 lépésnyire megáll. Nyakát nyújtja, mintha ágaskodna, hogy a fű fölött ellásson. Kutató sötét szeme rajtam van. Csak puskámtól félig takart arcomat látja, azt is csak egy másodpercig nézheti; már megcéloztam szügye közepét, a lövés durran s a bak a szederindák közé süpped.

Középszerű hatos agancsa gyöngyözés híján síma, dísztelen, mégis becses trofeám, mert vén baknak legalább tizedik vagy tizenkettedik agancsa. Még a tahi erdőben a nevezetes vöröskői bakot lestem,*) amikor ez az öreg gidakorát élte. Nagy idő telt el azóta!

Mialatt a vadőr a vadásztanyára viszi, az Apátvár mögött, a szálasban sípolok, majd amikor hozzám visszajött, a Szilahó tetején folytatom. Lejövet a fiatalosokban is még két helyen kísérletezek a hívással, de letelik a dél előtt melegen, élmények híján unalmasan, álmosítóan.

Délután megint a Hadzsi szálerdőkeretezte tarvágásába megyünk.

A széles hegyoldal alatt, középtájon, egy rözserakás mögött maradok, a vadórt pedig tőlem félkilométernyire jobbra, a vágás déli szélének felső harmadába küldöm, hogy nekem onnan a megbeszélte módon jelezze, ha az árkosgödörös lejtőnek olyan részén észlel őzeket, ahol felőlem nem láthatók. Alig, hogy kijelölt helyére ért, jobb kezét oldalt nyújtja. Tehát valahol tőle jobbra van valami.

Felcserkelek hozzá. Azt mondja, messze, a vágás felső sarkában egy bak a sutáját ide-oda hajszolta, majd bekergette a szálasba.

Valószínű, hogy az üzekedő pár, futkosása közben, onnan megint kikerül, azért lesésre és lövésre alkalmas helyet keresek magamnak. A terep pusztá kis domborodásán leülök a fűbe, kabátomat összehajtva egy tuskóra teszem, ráfektetem a puskát, várok és... nézdegelek.

*) Lásd »Vadásznapok, vadászévek« című könyvemben a vöröskői bak történetét.

A barátküti forrás alatt. A szerző felvétele.

Nyugatra a *Vaskapu* nevű hegy takarja Észtergomot. Északi irányban az erdő fölött, a távolban a *Szamárhegy* teteje látszik és egy régmúlt idő emlékét ébreszti bennem; három évtizeddel ezelőtt vadásztam ott, a szentgyörgymezei közbirtokossági területen. Ettől a hegytetőtől jobbra, a közeli magas szálerdőtől takart Búbánati-völgyön túl a késő délutáni napsütésben csillan egy darab a Dunából, és azon is túl kéklenek a hegyek *Helemba* község fölött.

Negyedóra multán fönt, a hegyoldalon, tőlem vagy 200 lépésnyire megjelenik a bak. Maga van, elhagyta a sutát. Lassan vonul ki a vágásba. Az embermagasságú sarjhajtások között a magas gazból csak feje látszik ki. Bokor mögött megáll. Megfújom a sípot, hogy magamhoz csaljam, de csak a fejét kapja fel és figyel. Ismételt sípolásomra sem változik a helyzet. A bak negyedóráig egyhelyben áll, meg sem mozdul, csak méreven néz le felém. Félórája mult, hogy hevesen udvarolt; talán elfárasztotta kalandja és egyelőre nem vágyik újabb hódításra. Megcélozom a nyakát — többet nem látok belőle — de nagy a távolság köztünk, az aránylag kis célra nem akarom a lövést megkockáztatni.

Végre elindul és a vágásban tovább ballag. A cserjék között hol eltűnik egy kis hajlatban, hol felbukkan a partján, majd a bozótos ritkább kis részében egész alakja szabaddá válik. A Buttolo-síp hangjával megállítom, leshelyemen hasalva, a feltámasztott puskával pontosan célozva lövök és... talán meg sem hallotta a durranást. A golyó előbb ért oda, mint a hang, s a magas lapockalövés hirtelen döntötte a fűbe.

Felmászunk érte. Csak olyan, amilyen a legtöbbször. Középkorú, rendes hatos. Levisszük az erdő alá, a mező szélére. Ott már vár bennünket a terület gazdájának figyelmességéből utánunk küldött kocsija. Hosszú ám az út a Hadzsitól Barátkútig, örülünk, hogy nem kell a bakot cipelnünk.

*

1936. szeptember 3-án.

Mielőtt a szarvasbögés idejére a Keleti-Kárpátokba indulok**), megkísérlem az esztergomi erdőben egy pilisi bika elejtését.

Délután 5 órára érek a barátkúti vadász-házhoz. Azzal fogadnak, hogy bögés még nincsen. Nem csodálom, mert a meleg, száraz időjárás késlelteti. Azt mondják, a terület legdélibb részében, a Sárosvölgy-ben ismételtelen megjelent esténként négy együttjáró bika, köztük egy derék tizennégyes. Kísérőmnnek, a vadórnek előre megmondom, hogy a négy-öt nappal ezelőtt bizonyos helyen észlelt bikákat ma már hiába várjuk oda, mert ilyenkor, a rigyetés kezdetén, észlelednek és életmódjuk megváltozik.

Mégis sietek szállásomon holmimat szét- rakni, felszerelésemet elrendezni, és jóval 6 óra előtt már a Sárosvölgy meredek északi oldala fölött, a tarvágásban, a lesállványon ülünk.

Alig, hogy odaértünk, tőlünk keletre is, nyugatra is 150-180 lépésnyire két-két őzet látunk. Hol az egyik, hol a másik pár felé fordulva, a messzelátóval nézegetem őket. Éltelik egy kis idő, mire a gazosban legelészve bujkáló, csak itt-ott felbukkanó őzekről kiderítem, hogy egyikük nyársas bak, kettő suta, a negyedik pedig gida.

Messze, nyugati irányban, a zöld hegyek és dombok halványkék háttérben homályosan látszanak az esztergomi főszékesegyház körvonalai.

Csendes, derült, enyhe szeptemberi délután a természetben, szarvasbögést váró hangulat a vadász lelkében. De nagy kérdés, lesz-e egyáltalán vagy mikor lesz ezen a tájon bögés. Egyelőre alig bízom benne, és az a bizonyos »ünnepi« érzésem is hiányzik. Ha pedig megvolna, kizavarnák belőlem az erdőben a szúnyogok, a vadászlakban a legyek. Mert ebből a szörnyű két rovarból errefelé most annyi van, hogy elkeserítik az ember életét.

Félórai várakozás után az ötödik őzet pillantjuk meg. A lesállványtól 200 lépésnyire nyugatra, vele egymagasságban, bújt elő a bokrok mögül és ballag a vágásban lassan felénk. Mindjárt látom, hogy lóhető bak. Amikor 50 lépéssel közelebb jött, keresztbe fordult, egy darabbal feljebb kapaszkodott és megáll, oldalba lövöm. Elejével felrugaskodik, a hegyoldalra lefelé fejest hátraesik, egész hosszára kinyújtóva és lábaival kalimpálva, a levegőben megegyeszer kerekedik hány és elterül.

Csendesen helyünkön maradunk s a bikákat várjuk. Lövéssem aligha zavarhatta meg nyugal-

**) Lásd »A Keleti- és Déli-Kárpátokban« című könyvemben a »Havasi bikák«-ról szóló fejezetet.

mukat, hiszen ezen a vidéken, a kenyérmezői katonai tábor és gyakorlótér tözsomszédságában, már hozzászoktak az efféle durranásokhoz. Különben is a mögöttünk lévő hegyhát túlsó oldaláról jönnek — ha ugyan jönnek —, oda pedig a puskaszó a Sárosvölgyből el sem hallatszik.

De nem jönnek ám, hiába várjuk őket estig. Sötétben megkeressük a bakot és elvisszük a tanyára. Életkorát öt esztendőre becsülöm. Rendes hatos agancsának bal szára jóval hosszabb jobb szaránál. A golyó szívét járta át.

Az apátvári vén bak. A szerző felvétele.

Bögést nem hallunk. Csak a méhesvölgyi és a barátkúti mezőn kukoricájukat őrző gazdák bömbölnek, kurjogatnak, amint beesteledt, majd éjjel is időnként, amikor felébrednek, a szarvasok és a vaddisznók elriasztása céljából.

*

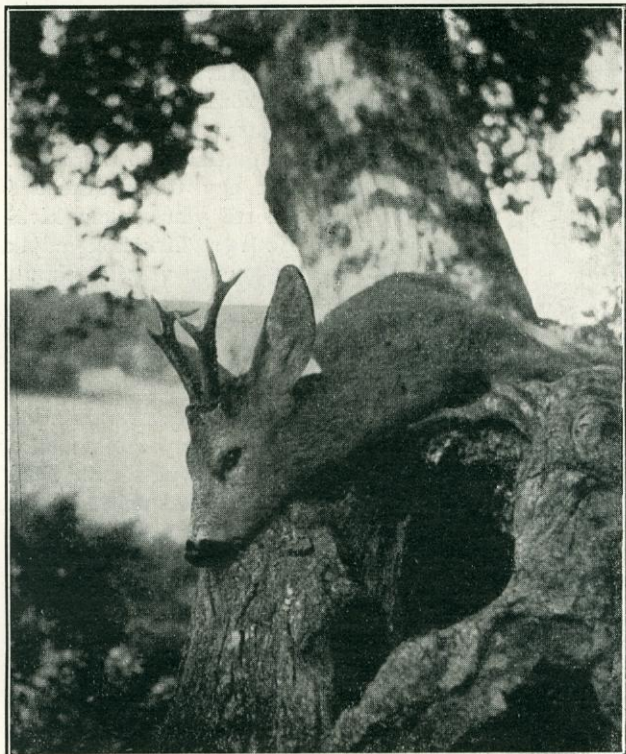
Ezekkel, a vadásznaplóból vett idézetekkel időben és térben messzire elkalandoztam a »látó-hegyi biztos bak«-tól. Ott szakítottam félbe elbeszélésemet róla, hogy »— csak megjönne hát holnap délután a lesfa alá...«

Nem jött meg sem másnap, sem harmadnap, sem azokon a júniusi esteiken, amelyeket csak neki szántam; pedig a vadór közben nehányszor még ott érte, régi helyén.

A következő év tavaszán, 1936 április havában, a bak — a vadór jelentése szerint — megint szokott legelőjére járt.

A kezdetben lebecsült, még elintézetlen dolog nagyon fúrta oldalamat; szerettem volna már végére járni. Ezért az őzbakvadászat évadját vele foglalkozva kezdtem meg. Május elsején délután 1/26-kor felültem a fa lomb-ernyőjébe szerelt kis deszkára. Napközben esett az eső; nem kívánhattam magamnak a bak lesésére alkalmasabb időt.

Ámde balszerencsém ebben az ügyemben következetes maradt. Alig, hogy felmásztam magas kakasülömrre, a Feketehegy felől a sötét felhők fenyegető tömege nyomult a Méhesvölgy fölé és egymást érő villámcsapásokkal, vészes csattogással, folytonos dörgéssel és jégesóvel szörnyű zivatar szakadt az erdőre. Helyemet a környék legnagyobb tölgyfáján nem valami biz-

A sárosvölgyi bak. A szerző felvétele.

tonságosnak éreztem; letornásztam róla, sűrű bokorba álltam és bõrig ázva, vártam, hogy szűnjék a zápor.

Félóra multán a fergeteg tovább vonult, a felhők fölöttem megritkultak, s noha az eső még szemergett, az ágak veszedelmesen síkos, nedves kérgén meg-megcsúszva, megint felkapaszkodtam a fára.

A hangulat egyszerre megváltozott; ismét vidáman szólt a kakuk és gurrogva hívták párjukat a gerlék — ruhájuk és bőrük bizonyára nem volt olyan vizes, mint az enyém, különben aligha támadt volna kedvük dörögni — én pedig bízva-bíztam a bak megjelenésében.

— Ha ilyenkor sem jön ki a csuronvizes, csepegő erdőből, akkor soha — érveltem magamban.

Nem jött ki!

$\frac{1}{2}$ 8-kor hirtelen komoran alkonyodott, mert a Feketehegy mögül gyorsan közeledett a szürke viharfelhők jelezte veszedelem második felvonása. Hogy megmeneküljek a következő hideg zuhanytól, még sötétedés előtt lejöttem magas leshelyemről és siettem szállásom felé. De utolért a zápor és másodszor is megfűrésztött. A sáros agyagon gumitalpú cipőmmel keservesen csúszkálva, vergődtem fel estére Barátkútra. Másnap hajnalban száraz gúnya híján az ágyban kellett maradnom, majd egész délelőtt a vadór konyhájában, a tűzhely fölött gőzlöttem ki ruhámból az esővizet.

És mindezt a »látóhegyi« bakért!

— Hát érdemes volt? — kérdezhetné valaki.

Nem gondolkodtam ezen a kérdésen, hiszen mennél küzdelmesebb az út a cél felé, annál kívánatosabb, annál becsesebb a siker.

Ebben az esetben azonban a siker elmaradt, noha kevés szabad időm egy részét még erre a bakra áldoztam, de 1936-ban is mindvégig olyan »biztos« maradt, amilyen 1935-ben kezdetől fogva volt. Agancsa gyűjteményemből hiányzik, mert sohasem láttam.

LÁTOGATÁS A KISBALATONI MADÁRFALUN.

Írta: Homonnay Nándor dr.

Május végén a növényzet üdezőld színét a Nap heve még nem perzselte meg. A meleg tavaszutóban a már teljes magasságát elért zizegő nád mindent jól takar. A lágyan szellős, kellemes melegben csak elvétve repül fel itt-ott egy madár. Ilyenkor a fészkelés köti le figyelmüket. A szülők már a tojásokon ülnek, vagy a fiókák közelében tartózkodnak; emberi szem elé csak egyenként, néhány percre kerülnek. A légi élet napközben még ott is szünetel, ahol telepekben élnek. A madárfalvak környéke is annyira csendes, hogy csak ritkán látunk madarat felszállni. Hogy a telep nyüzsgő életét mégis megismerhessük, közvetlen közelébe kell férköznünk.

Ezek a madártelepülések nagyon különböznek egymástól. A különféle madárfajok szerint fákon, bokrokon, nádrétegekben egyaránt kialakulhatnak. Ahol fákon fészkelnek, az ágakon pihenő sok madarat már messziről észrevehetjük. A nádasban azonban más a helyzet,

mert ott a magas nád mindent eltakar. Ha ebbe a sajátos birodalomba behatolunk, csak eget és sűrű nádaszt látunk magunk körül. Ezért a legbiztonságosabb otthon a nádasban keletkezett madárfalu. Az ember is csak nehezen szánja rá magát, hogy a nádas füledt levegőjében, úttalan utakon megközelítse. Aki azonban egyszer vállalkozott rá, soha el nem felejtí és sehol másutt nem szerezhető tapasztalatokkal lesz gazdagabb.

Hazánk legeredetibb madárfalvait a Kisbalaton ösmocsarában találjuk. Ez a híres ösmocsár a Balaton délnyugati végének közvetlen szomszédságában van. Ez a vidék napjainkig nagyon megváltozott. Hajdani nagy kiterjedése a víz szabályozása következtében összezsugorodott. A megmaradt részt természetvédelmi területnek nyilvánították. Középen a töltések közé fogott Zala-folyócska szeli át. Évenként ingadozó felesleges vizét ez vezeti le. Ezt az igazi mocsárvilágot hol szélesebb, hol keskenyebb rétek és legelők veszik körül.

Fejlett tollazatú bakcsó-pár fészke mellett. Homonnay Nándor dr. felvétele.

Fenekpuszta környékén azonban az országút és a vasút mellett a töltés a vizet annyira felduzzasztja, hogy már közvetlenül a széleken kezdődik a nádas.

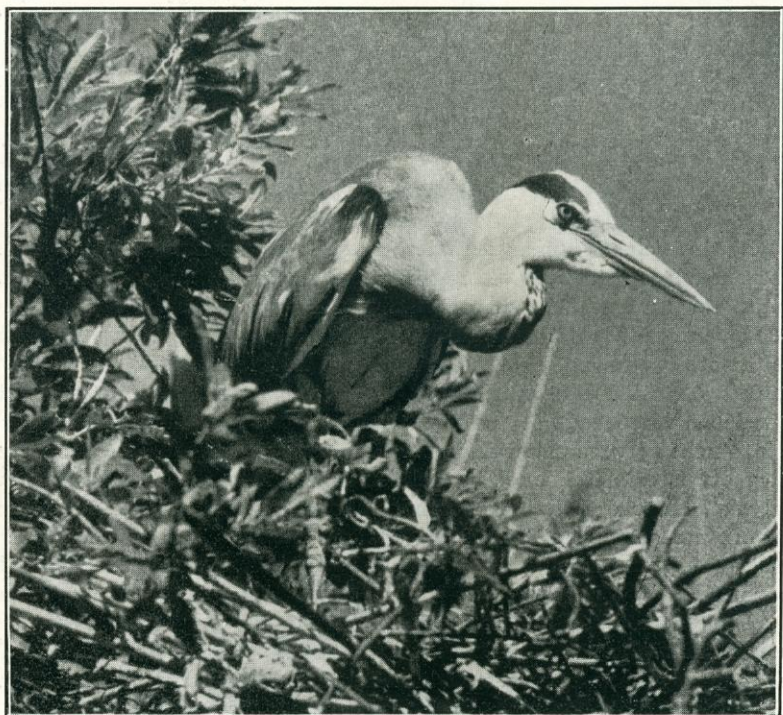
Manapság a Vörs és Zalavár községek határában lévő nádasrészekben keletkeznek madárfalvak. Oda szeretném az olvasót elvezetni. A telepek a nádasban elszórt kis szigetek rekettyefűzeseiben épültek. Ez a jellegzetes sajátság különbözteti meg leginkább azokat a telepeket a többi hazai madárteleptől. A csenevész bokrokon épült mindegyik madárfalu valóságos eleven, lüktető szigetecske a végeláthatatlan nádrengetegben. Egyik helyen a batlák (*Plegadis falcinellus* L.) vannak többségben, másutt a bakcsók (*Nycticorax nycticorax* L.), közöttük néhány jókora szürkegém (*Ardea cinerea* L.) fészek is akad. Az ilyen rekettyefűz-szigetecskén ötven-hatvan fészek sem ritka. Helyszűke miatt a madár otthonok természetesen sűrűn egymásmellé épültek és fészkelésre alkalmas egyetlen helyet sem hagynak a madarak kihasználatlanul. Itt-ott néhány hófehér hastollazatú galambgém vagy üstökösgém (*Ardeola ralloides* Scop.) is tanyát üt, s amikor a telep lakói riadtan szárnyra kapnak, ezek a vakítóan fehér madarak a repülő madársereg tarkaságát igen élénkítik.

Az összezsúfolt telepen rengeteg a szenny. A rekettyefűzágakon messziről

fehérlik a rászáradt töménytelen ürülék. Nem is csoda, hiszen a sok madár, fiókáival együtt, hosszú időt tölt a szűk madárfalvacskákban, s ez ugyancsak megviseli az amúgyis csenevész faállományt. De menjünk közelebb telepükhöz. Bámulatosan szép látvány! A szülők zajosan emelkednek a levegőbe. A bakcsók idétlen vakkantása, a gémelek trombitálása, az aggódó batlák keringése elárulja, hogy a madárfalu békéjét megzavartuk. Ha a háborgatót megpillantják, nem sokáig közönek, elrepülnek a legközelebbi rekettyefűz-szigetig és annak ágaira gallyaznak fel. Ott várják meg az alkalmatlankodó távozását. Időnként megjelenik egy futár, átkémleli a telepet, keresi, merre van a nem kívánatos látogató. Ezek a hírnökök adják tudtul társaiknak, hogy a veszély elmúlt és visszatérhetnek fészükre.

Ám sokkal jobban megrémülnek a még nem repülő fiókák. Gyengeségüknek, tehetlenségüknek tudatában vannak. Minden meglepetés felizgatja őket, ezért választják a szülők a biztonságos környezetet, ahol a fiókákat aránylag kevés nyugtalanítás éri. A szülők távozása félelmüket még fokozza. Az egyedüllét kétségbeesett erőfeszítésre készíti őket. Megfigyelhetjük, hogy csak a fejletlen fiókák maradnak a fészekben, de azok is meglapulnak, úgyhogy ha a fészek az ember szeme magasságán felül van, észre sem vesszük őket. A nagyobb fiókák a környező ágakon a legrövidebb úton igyekeznek elérni a biztonságos szomszédos sűrű

nádat. Nagy igyekezetükben és sietségükben gyakran a vízbe pottyannak. Hangos csobbanás után a nagy csupaszhasú fióka egy pillanatra eltűnik szemünk elől. Azt hinnők, elpusztul, de nem; ütődését felfogja a

Fészken ülő szürkegém. Homonnay Nándor dr. felvétele.

A szürkegém-fiókák is kiülnek a fészkek körül, az ágakra. Homonnay Nándor dr. felvétele.

nehányaraszos víz és kétségbeesetten kapálódzva a víz színére kerül. A vízen úszó letöredezett gallyakra nagy erőlködéssel felkapaszkodik, az egyik gallyról a másikra bukácsol, lépked, közben csőrével is megkapaszkodik és gyors szárnycsapásokkal segít magán, végre nagy nehezen eléri a nádast, ott meghúzódik és az átélt izgalmak után megpihen.

Az imént még nyüzsgő madárfalu elnéptelenedett. Összehajtom magam fölött a csaknem négyméteres nádszálakat. Kísérőm egy-két gyors kötéssel megerősíti, néhány kaszasuhintással kivág egy-két nádkévé és betakarja velük azokat a réseket, amelyeken át engem még lát. Nehány órára magamra hagy és a nádrengetegben kitaposott ösvényen a sík vízen hagyott csónakhoz megy. A figyelő és hívívó szolgálatot teljesítő madarak észreveszik távozását és értesítik a többi. Engem nem látnak, mert tökéletesen takarva vagyok, de izgalmukban talán nem is figyelték meg, hogy ketten voltunk. Távolodó emberem egyre halkuló nesze még gyengén hallatszik, amikor a telep fölött egy légi raj jelenik meg. Ezek a batlák, a felderítők. Az alacsonyabban repülő madarak közül némelyik már le is ereszkedik a bokrokra. Körülnéz, látszik, hogy bizalmatlan, de mivel semmi gyanusát nem lát, néhány perc múltán hívó hangját hallatja. Kezdődik a nádsuhogás. A telep megélnékül. A fiókák indulnak vissza, búvóhelyükről fészkeikre. A leszállt néhány szülőmadár láttára még a fejletlenebbek is visszaindulnak. Észrevettem, hogy a szülőkkal együtt, tőlük színezetükben különböző, barnán tarkázott, sok repülő bakcsófióka is eltávozott a telepről. Ezek ügyetlenül ereszkednek le az ágakra, sokszor egyik a másikat esetlen mozdulataival majd lelöki. A nádasból még

egyre jönnek a fiókák és lassanként ellepik a fészkek körül az ágakat. A telepen ismét annyira biztonságos számukra a helyzet, hogy a batla- és bakcsófiókák rejtekhelyem nádszálai között, a vízen úszó száraz ágakon is átbujnak. Térden felül ülök a vízben, csak le kellene nyúlnom és megfoghatnám őket, de léleketemet visszafojtva, várom a tökéletes nyugalmat. Egy-két öreg bakcsó berzenkedik méltatlankodó kvakogással, jelezve, hogy fészke körül valami még nincsen rendben.

Türelmes várakozásom közben lábam között pelyhes fiókáival egy cigányrécepar vonul át. Kedves jelenet! Nyugodtan szétszóródva keresgélnék táplálékot, gondtalanul csobogtatják kicsi csőrükkel a vizet. Közben

lábamhoz is hozzáérnek, sőt az egyik a harisnyámra tapadt piócat is leszedi. Nem mozdulok, mert tüstént eltűnnének. A feléjük tartó legkisebb árnyra villám-

Fészken ülő üstökös-gém-pár. Homonnay Nándor dr. felvétele.

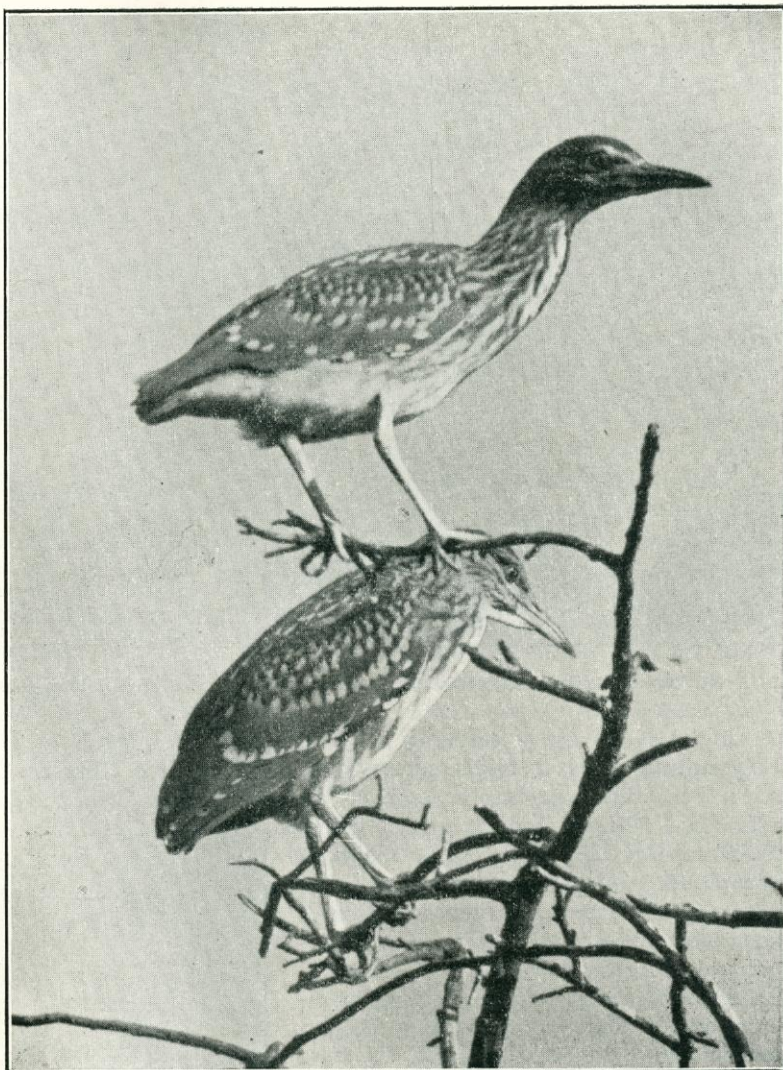
gyorsan a víz alá buknak és néhány pillanat alatt a sűrű nádasban vannak. A telep fánlakóira rá sem hederítenek, tudatában vannak biztonságos környezetüknek. Pedig volna okuk félelemre, mert a szürkegém és a bakcsó is elkap közülük egy-egy pelyhes fiókát, ha vigyázatlanul közelükbe kerülnek.

Alig másfélóra múltán magam körül látom a népes madárfalu békés életét. Már helyreállt a nyugalom, a szülők körül a fiókák gondtalanul tollászkodnak. A batlák jellegzetes görbe csőrüket szorgalmasan törülgetik a faágakon, mintha köszörülnek, azután ők is tollászkodnak. Odébb az örökké éhes fiókák a szülőket eleségért ostromolják. Az egyik öreg batlaszülő a szomszéd ételmet kolduló, tolakodó fiókáját zajosan űzi el.

A veszekedések napirenden vannak. Különösen a bakcsók járnak elől e téren. Valami jó ülőhelyért hangosan civakodnak. Nehány erőteljes csőrágással és szárny-csapással elintéződik a perpatvar; a gyengébb enged, s a nyugalom helyreáll.

A madárfaluban elkésett fészkelő párokat is láthatunk. A legtöbb szülőnek már anyányi fiókái vannak, amikor az elkésették még csak a tojásrakásnál tartanak. Szorgalmasan kotlanak és a szülők gyakran felváltják egymást. Amikor valamely idegen fészekből származó, tisztéletet még nem tudó fióka tapasztalatlanul hozzájuk közeledik, csőrükkel feléje vág. Ilymódon nevelik az idegen fiókákat a társas együttélés rendjére, szabályaira.

A Nap még nem nyugodott le, de nemsokára alkonyodik. A batla- és a bakesószülők egyre sűrűbben mennek élelemért és csak néhány öreg madár marad a telepen. A távozók a sekélyvizű laposokat és a lepadt sík víz széleit keresik fel és esti eledelüket ott szerzik meg. Így tesznek nap-nap után. Június végén már csak mint hálólhelyre járnak megszokott falujukba.

Már repülő fiatal bakcsók. Homonnay Nándor dr. felvétele.

Kirepülés után legtöbbje elkészül a szélrózsa minden irányába és a kisbalatoni madárfalvakból származó bakcsó-, batla- vagy szürkegémfióka a Balaton környékének más mocsaras helyein is szemünk elé kerül.

A HAJÓSZAKÁLL.

Írta: Kolosváry Gábor dr.

A tengeri hajók vízbemerült részének külső felületére különféle növények és állatok telepednek. Ezt az állat- és növénytársaságot együtt »hajószakáll«-nak nevezzük. Mennél huzamosabb ideig van a hajó a vízen és mennél ritkábban tisztítják külső felületét, annál nagyobbra nő a »hajószakáll«. A tengeri hajókat tehát évente legalább egyszer meg kell »borotválni«.

A hajó borbélyműhelye a hajójavító medence. Ott húzzák ki a hajót a vízből és a növényektől és állatoktól nagyranőtt nedves, maszatos szakállát ott »nyírják« le.

A bozontos hajószakáll nemcsak a hajó sebességét csökkenti, hanem a hajót rongálja is. Rongáláson azt kell érteni, hogy — különösen az állatok — a fenéklemezeket gyorsan rozsdásítják. A helyi galván-áramok

és a maróhatású állati nedvek a hajó eredeti felületét hamarosan tönkreteszik.

Az elhanyagolás folytán túlságosan megnőtt hajószakáll akárhányszor kellemetlen késedelmet, sőt csatavesztést is okozott. Ilyen volt a *Rozsdesztvenszkij* orosz hajóraj, a vörös spanyol *Huascar* és a *Gauss* hajó esete. Ha ugyanis a hajószakállt rendszeresen nem »beretválják«, éppen olyan könyörtelenül kinő, akár a férfi állán a valódi szakáll. Elejét venni a dolognak nem lehet. Az egyetlen segítség a tisztítás és a hajók beretválása évenként. A hajó fenéklemezeit kellően megvédő festékanyagot még nem ismerünk. Az osztrák-magyar haditengerészet jó eredménnyel használta ugyan a »moravia-zöld«-et, de ez a hajót festő munkásokra is ártalmas

A telepről felriadt, fölötte keringő batlak.
Homonnay Nándor dr. felvétele.

volt. Olyan mérges festék pedig, amely a hajószakáll állatait és növényeit elpusztítja, a hajót festő munkásnak azonban nem árt, nincsen. A hajószakáll növényei és állatai az eddig ismert festékanyagokra rá sem hederítenek, úgyannyira, hogy a festéken, sőt magában a festékben is vidáman megtelepednek és minden baj nélkül tovább élnek.

A veszedelmet még az is tetézi, hogy a hajószakáll legbujábbban ott nő, ahol a hajó vízbemerült felületének a legsímábbnak kellene lennie, vagyis a hajó elején és hátulján. Ennek az a magyarázata, hogy a hajó elején és hátulján legélénkebb a gyorsan úszó hajótól hasított víz mozgása, örvénylése. Ezért a víz ott oxigéndúsabb, ez pedig a letelepedő szervezeteknek igen kedvez.

A hajószakáll nemcsak a hajó sebességét csökkenti, hanem az ellenállást is növeli. Ilymódon jóval nagyobb hajtóerőre van szüksége, több szenet vagy olajat fogyaszt. A gondozatlan hajó több üzemanyagot kénytelen magával vinni, ezért jobban merül, nagyobb felülete kerül víz alá, tehát nagyobb hajószakáll nőhet rajta.

Lássuk mármost nagyjából, mely növények és állatok alkotják a hajószakállt.

A növények közül legnevezetesebb a hosszúfonalú zöldalga (*Enteromorpha intestinalis*). Minthogy fénykedvelő, a vízvonaltól táján telepedik meg. Az alsóbb szinttájakat az *Ulva*, a *Cladophora*, a *Stigeoclonium*, a *Chaetomorpha* és a különféle *Phaeophyceae*-k lepik el.

Az állatok közül a hajószakállt kétharmadrészben tengeri-makkok (*Balanus*-ok), tíz százalékban a kacsakagylók (*Lepas*-ok) alkotják. Utóbbiak nem kagylók, hanem kacsalábú-rákok (*Cirripedia*). Magyar nevük éppen olyan megtévesztő, akár például a puhatestű polip »tintahal« neve. A kacsalábú-rákok közül még ott vannak a nyeles *Conchoderma*-k is. Vannak még a hajószakállban mohaállatok (*Bryozoa*), hydrák (*Hydrozoa*), csövesférgesek (*Serpula*) és zsákállatok (*Cynthia*, *Ciona*). A kagylókat a *Mytilus*, a *Modiolus* és az osztriga képviseli.

A hajó többnyire a kikötőben fertőződik meg. A kikötők csendes vize igen alkalmas arra, hogy a hajó fenéklécein az állatok lárvái nyugodtan megtapadassanak és gyorsan kifejlődhessenek, hiszen a víz sodra nem söpri le őket. Menetközben kevesebb állat

tapad meg, de az említett oxigéndúsabbá vált helyeken a megtelepedett állatok és növények jobban fejlődnek és erősebben növekednek. A hajócsavarok csúcsai a megtapadni készülő lárvákat és a kikötőben megtapadt lényeket a gyors forgás közben ledobják magukról, tehát mindig tiszták. Közepük azonban tele van *Balanus*-okkal.

Ezek az apró lények, ha nagyra nőnek, a hajósoknak sok gondot, bajt okoznak. Régen, a fahajók korában, a hajós a »hajóféreg« ellen (ez is megtévesztő név, mert a »hajóféreg« nem féreg, hanem a *Teredo navalis* nevű kagyló) hadakozott. Hajója farészeiben ez a fűrőkagyló tetemes károkat okozott. Manapság, az érchajók korában, a helyzet majdnem ugyanolyan súlyos. A hajóféreg helyett a hajószakáll a hajó rongálója.

Bármennyire nélkülözhetetlen a hajózás, büntetlenül mégsem lehet hajózni. A tenger lényei nem tűrik vámszedés nélkül birodalmuk használatát. Rákapsz kodnak és megérdesítik a habokon tovasikló hajótestet. Fékezik haladását, mint a pajkos szirének, s az ember kénytelen hajóját évente »borbély«-hoz vinni, hogy aljáról a nagy »Poseidon-szakáll«-t leborotválja.

Amióta a sok reménnyel kecsegtető magyar Duna-tengerhajózás megindult, tengerjáró hajóinkat az öbudi hajójavító medencében többször megvizsgáltam. Kíváncsi voltam a magyar tengerjáró hajókon található hajószakállra. A magyar tengerjáró hajók »szakáll« csak a Földközi- és a Fekete-tengerben nőhetett nagyra. A Duna édes vize, ahogyan a hajósok műnyelvén mondják, a hajószakáll javarészét »leperzseli«, mert a zsákállatok, a hydrák és a szivacsok puha, kocsonyás teste a fenéklécekről könnyen leválik. Ám a keményhájú állatok váza akkor is ott marad, amikor az édes vízben elhálnak. A magyar tengerjáró hajókról a következő állatfajokat gyűjtöttem:

Balanus improvisus, *B. eburneus*, *B. amphitrite communis*, *Laomedea longissima*, *Hippoporina Pallasiana*, *Mytilus galloprovincialis*, *Modiola barbata*, *Serpula vermicularis*, *Vermetus glomeratus*.

Navigare necesse est! Ezzel azonban együtt hasznos, tanulságos és a magyar élettudományt gyarapító ismeretekhez tartozó a magyar hajók szakállnövédékekénnél teljesebb és pontosabb élettani ismerete is. Viszont valahányszor útnak indítunk egy hajót keletnek, búcsúzásképpen nem mondhatjuk azt a keleti jókívánságot, hogy »Allah növessze nagyra szakállát«.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Nyilméreg. Az ember csodálatos ősi ösztönével már a legrégebb időben észrevette, hogy a környezetében élő egyes állatok és növények, illetve bizonyos részeik olyan anyagokat — mérgeket — tartalmaznak, amelyek alkalmasak az emberi és az állati élet kioltására. Amikor az ősember korának hatalmas ragadozóival pusztá életéért és a betevő falatért szakadatlan ádáz harcot vívott, az örökös küzdelem nemcsak izmait acélozta, hanem ébredező értelmét is serkentette és lassanként ráeszmélt, hogy némi ügyeskedéssel, fortéllyal, alkalmas eszközök, szerszámok használatával a nála többszörte erősebb állattal is harcba szállhat, ha az megtámadja, vagy hozzátartozóinak ízes falatra van szüksége. Első,

kezdetleges fegyvere bizonyára valamely kezeügyébe eső, nagy fahusáng volt, amellyel végzetes csapásokat mérhetett ellenfelére.

Értelmének fejlődésével azonban ennél jóval hatékonyabb fegyvereket is kieszelt. Amikor már a nyilat használta, szellemi ereje mérhetetlen fölényben volt a ragadozók hatalmas testi erejével szemben. A nyíl azonban, különösen, ha csak felületesen talált, nem okozott minden esetben halált és az állat igen sokszor elmenekült. E tapasztalat folytán támadt az ősemlékben a gondolat, hogy a nyíl hegyét olyan anyaggal kellene bekenni, amely gyors és biztos halált okoz. Ekkor kezdte állati és növényi anyagokba nyíla hegyét mártani.

A monda szerint a szkithák rothadt viperából és rothadt embervérből készítettek nyílmérget. Az ázsiai népek jórészenek nyílmérge a sisakvirágnemnek Himálájában honos egyik faja (*Aconitum ferox*) gumójából, a kamcsatkaiaké a berkikörcsörsinből (*Anemone nemorosa*), az európai népeké pedig a gyilkosboglárka (*Ranunculus thora*) gumójából készült. Ez utóbbinak mérge állítólag félóra alatt ölt.

Nyilazó természeti népek még manapság is fokozzák nyílvesszőjük hatását valamilyen mérges anyaggal. Norvégiában állati hullába mártják a nyilat. Szudánban bizonyos varangyok börmirigyei igen erős mérget termelnek. Az odaváló népek ezt jól tudják és nyiluk hegyét használat előtt bekenik vele. A Kolumbiában lakó indiánok egy ott élő béka bőrének mérges váladékát, az északamerikai indiánok pedig a csörgőkígyó mérget használják erre a célra. A Kalahári északnyugati részén élő busmanok nyílmérge bizonyos bogárlárvák mérges anyagaiból, vagy pedig kígyómérge és egy kutyatejféle (*Euphorbia*) növény mérges tejszerű nedvének keverékéből készül.

Bizonyos mérges növények egyes részeiben termelődött méreganyag is igen alkalmas nyílmérgeknél. Indiában például ma is a már említett sisakvirágfaj (*Aconitum ferox*) gumójában felhalmozódott, »bikhe« vagy »bish« néven ismert, borzasztó erejű mérget, a maláji szigetvilágban a hatalmas termetű ipo- vagy upászfa (*Antiaris toxicaria*) igen mérges tejszerű nedvét, Borneo és Jáva szigetén a *Strychnos Tieuté* nevű cserje kérgében, Afrika középső és nyugati részeiben pedig egyes *Strophanthus*-fajok magvában található mérget használják nyílmérgeknél. Ez utóbbi az ottaniak »kambi«, »inee« vagy »onage« néven emlegetik. Afrikában, főképen Szenegálban, a francia Szudánban és a Csad-tó környékén kedvelt nyílmérge még a *Calotropis procera* nevű cserje mérges tejszerű nedve is.

Legjellegzetesebb azonban valamennyi között a »curare«, a délamerikai bennszülöttek nyílmérge. Eredetét titokban tartják, de annyit tudunk, hogy bizonyos *Chondrodendron*-fajok és különböző *Strychnos*-fafélék kérgéből és gyökeréből készül. Általában háromféle curaret szoktak megkülönböztetni. Az Amazon tájékáról a bambuszcsövekbe töltött cső-curare, Japura mentéről kis agyagfazekakban a fazék-curare és az Orinokó környékéről valamint Brit-Guineából az apró, kivájt tökökbe gyömösölt tök- vagy calebasse-curare kerül forgalomba. A curare a mozgató idegvégződéseket

bénítja meg, hatása igen gyors. Curareval mérgezett nyíllal meglőtt állatok összeesnek, mozdulatlanok és a légzőizmok bénasága miatt csakhamar megfulladnak.

A különféle nyílmérgeket azonban nemcsak öldöklésre, hanem megfelelő adagolásban bizonyos betegségek gyógyítására is használják. Az ipofa tejnedvével például a bennszülöttek a maláriát iparkodnak gyógyítani. A kígyómérge segítségével készült szérum alkalmazása eléggé ismert. Legújabbban *Withop B. dr.* annak a lehetőségéről ír (»Forschungen und Fortschritte«, 18. évf.), hogy a kellően adagolt curarenek a merevgörccs (*tetanus*) olyan eseteiben, amikor a szérumkezelés már késő vagy csődöt mond, a jövőben alkalmasint fontos szerepe lesz.

Szalay László dr.

A »Terpetina-fa.« Az északamerikai indiánok már az ókorban jónak tartották a terpentint belégni a légzőszervek betegségei ellen. A középkorban a vérhaj kezelésére használt higanylabdacsok egyik alkotórésze volt a terpentín. *Váli Mihály* 1759-ben szerkesztett »Orvos Könyvteské«-jében a terpentínról a következőket mondja: »Terpetina-fa, melyet Deákul *Terebentinusnak* neveznek, mindenféle sebet és varat gyógyít; a' melly ember mérget érez magában, a' terpetinát mossa-meg, négy kis kalányit igyék-meg belőle, a' méregtől megszabadul. A' terpetinát ételben enni hasznos a' kolikának, hurutnak, fulladásnak el-távoztatására, a' szárazságot és vér-pökést is meg-gyógyítja. Mézvel össze-tsinált terpetinával a'ki él, órából a' náthát, fejéből a' tsepegést, melyéből a' fájást ki-tisztítja.«

A *Balsamum terebinthinae* a fenyőfélék (*Pinaceae*) balzsama. A különféle fenyők (*Pinus larix*, *P. austriaca*, *P. pinaster*, *P. silvestris*) törzsébe alulról fölfelé irányuló lyukat fúrnak, a nyílást fadugóval elzárják s ősszel a lyukban összegyűlt sárgásbarna, sűrű, nyúlós, ragadós anyagot kiszedik. Ennek nyolcvan százaléka gyanta, húsz százaléka pedig terpentínolaj. Mivel a bőrt izgatja, bizonyos tapasztok egyik alkotó része. A terpentínolajat (*Oleum terebinthiae*) váladéksökkentő hatása miatt nagy hígításban, vízzel keverve, a légzőszervek hurutja ellen alkalmazzák. A régiek tehát helyes úton jártak, amikor »a' terpetinát hurutnak el-távoztatására« használták, s helytálló az a megállapítás is, hogy »terpetinával a'ki él, órából a' náthát... ki-tisztítja.« Hatástalan azonban a »terpetina« a mérgezések ellen s »a'szárazságot és vér-pökést« sem gyógyítja meg.

Harcos Jenő dr.

ÁLLATKERTI HÍREK

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

Állatkertünk főbejárata mellett hatalmas, vastag-törzsű fehérynárfa terebélyes koronája vetette árnyékát az igazgatósági épület környékére. A talán százesztendősféle fa valamikor régen egy erős szélroham nyomására megdőlt. Az érdekes, ferdén növény fa mindenkinek szemébe ötlött, aki a főkapun belépett a kertbe. Ismerte a közönség; vendégeink sokszor adtak egymásnak találgatást előrehajló törzse alatt. Az állatkert vezetősege évtizedek

A megdőlt fehérynár az állatkert főterén.
Haller László dr. felvétele.

óta kísérte figyelemmel a különlegesen növe fa fejlődését és hogy néhány hete kivágására határozta el magát, annak komoly oka volt. Szemmel látható és jól megfigyelhető volt, hogy koronája mindjobban közeledik a főkapu csúcsdíszéhez. Sokáig bíztunk abban, hogy fokozatos továbbdülése ellenére életben maradhat, mert szétágazó óriási gyökérzete megtartja egyensúlyát. Sajnos, hiába reménykedtünk. A gyökerek már nem bírták a súlyos lombkorona egyoldalú húzását, kiszakadoztak talajukból és a düléssel ellenkező irányban már megemelték a föld felszínét. A látogatóknak egyre messzebb kellett elkerülniök a veszedelmesen lehajló törzset és már attól kellett tartanunk, hogy egy

Dolgozik a tűzoltó a fa koronájának eldarabolásán.
A tűzoltóparancsnokság képhíradójának felvétele.

vihar kidönti helyéből. Halálra kellett ítélni. Nem könnyen bírtak vele a kertészek. Ágai már a főkapu fölé nyúltak, ezért levágásuk — az épület veszélyeztetése nélkül — nagy gondot okozott. Végül kötelekkel kormányozva sikerült. Egymásután hullottak le oldalsó hajtásai, a koronát azonban nem tudtuk elérni. Olyan magas létrája, amellyel a szédítő magasságba fel lehetett jutni, csak a tűzoltóságnak van. Hozzájuk kellett fordulnunk.

Fájó szívvel búcsúztunk a régmúlt boldog idők néma tanujától. Megszoktuk, szerettük, hiányzik a kert főterén. Néhány évvel ezelőtt még erőlködött; fölfelé törekvő gyökérhajtásai itt is, ott is felszakították az útburkolatot. Egy idő óta azonban pihent. Mintha halni készült volna. Vastag törzse még tele volt az életet adó nedvvel, de koronája már fáradtan bókolt a föld felé. Helyét benövi a fű és látogatói is lassan elfelejtik.

Haller dr.

A korona egyik ága a másik után szakad le a törzsről.
A tűzoltóparancsnokság képhíradójának felvétele.

A nyergesgolya (*Ephippiorhynchus senegalensis* Shaw) a legnagyobbtermetű golyafaj. Tollruhája fején, nyakán, szárnyán, farkán fémesen csillogó fekete, többi része hófehér. Kissé fölfelé görbült hatalmas csőre a tövén és hegyén piros, közepetáján fekete. Orrlyukai fölött nyeregalakú nagy sárga viaszhártya van.

Hazája Afrika. Főképpen a Kék- és a Fehér-Nilus környékén az ember számára szinte járhatatlan mocsaras vidék lakója. Rendszerint párosával él és magas fák ágai között fészkel. Halakkal, hullókkal, kisebb emlősállatokkal táplálkozik, ezenfelül sok rovar és férget is elpusztít.

A nyergesgolya fogságban igen ritka madár. A háború előtt Európában alig négy-öt példány volt, de számuk azóta is megfogyatkozott. A nyergesgolya eleinte igen kényes jószág, de ha új környezetéhez hozzászokott, fogságban sokáig él.

Állatkertünkbe tizenhat évvel ezelőtt egy cseresznyével kapcsolatban két példány került. Az egyik két éve pusztult el, a másik ma is él és egészséges. Apró hallal tápláljuk. Napi adagja átlag háromnegyed kiló. Nyáron többet, télen kevesebbet fogyaszt.

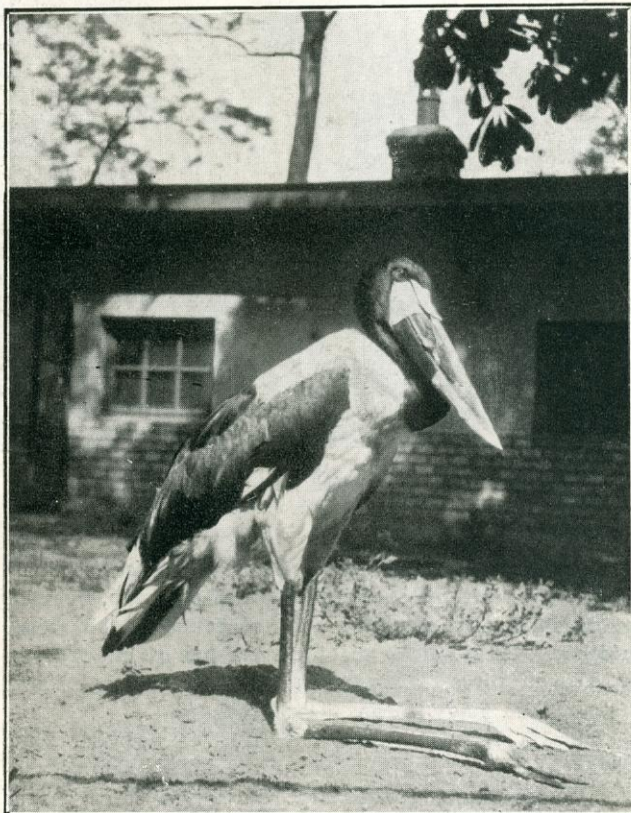
Kifutójában általában csendesen viselkedik. Nyakát válla közé húzza és órákhosszatt egyhelyben álldogal.

Melegebb időben déltájt rendszerint fürdik és később a napon sütkezve nedves tollait szárogatja. Csupán etetése alkalmával élénkebb. A feléje dobott halat a levegőben ügyesen elkapja, a földre vetett halat pedig megáztatja és csak azután fogyasztja el. Néha a halakkal egy ideig játszik. A vízbe mártja, majd feldobja a levegőbe és mulatságosan ugrándozva, forgolódva, elkapja őket. A játék következtében foszlányokra szakadt halat ismét a vízbe teszi és sokáig mereven figyel, megmozdul-e?

A nyergesgolya vadtermészetű madár. Két nyergesgolyánkat néhány évig nyáron a hattyúk és a hazai golyák társaságában a kistavon tartottuk, de mivel a hatalmas madarak nemcsak társaik, hanem közönségünk testi épségét is veszélyeztették, a strucház egyik külön kifutójába helyeztük át őket.

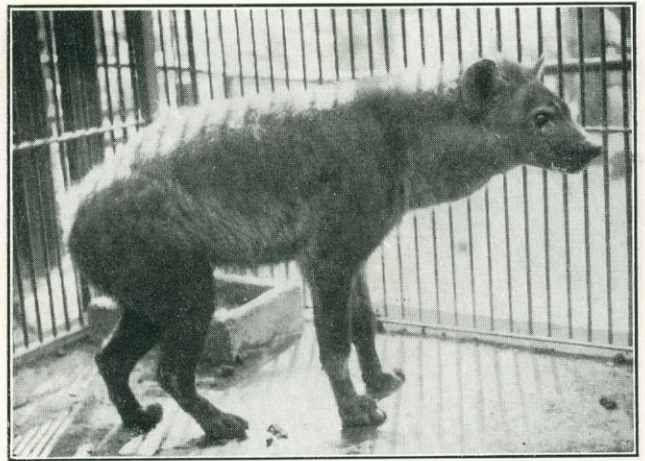
Fogságban a nyergesgolya hosszabb idő multán sem szelidül meg. Néha kifutója ajtajához áll és ápolóját be sem engedi, más alkalommal pedig ápolója elől ketreccé rácsának ugrik. Az is megtörtént már, hogy egy óvatlan pillanatban ápolójára támadt és komolyan megsebezte.

Szombath

Az állatkerti nyergesgolya. Szombath László felvétele.

A foltoshiéna. Kétségtelen, a legvisszatartóbb megjelenésű ragadozó. Testalkatának aránytalansága csak fokozza csúnyaságát. A nagy fej, a lekerekített rövid fülek, a merev, vastag nyak, rövid törzs és az erősen lejtő hátvonal mind olyan tulajdonságok, amelyek összegezve a szemlélőben csak rossz benyomást kelthetnek. A leírt küllemhez járul még a settenkedő, lopakodó járás és a kellemetlen, semmiféle más ragadozótól nem hallható hang. A hiéna kétféle hangot ad, és pedig egy rövid üvöltésszerű, nagyon erős, kilométerekre hallatszó ordítást és egy hisztérikus női kacagásra emlékeztető hangot. Különösen a kacagásszerű hang

Az állatkerti hiéna. Hölzel Gyula felvétele.

félelmetes, és aki egyszer hallotta, bizonyára nem felejtje el soha. Állatkertünk foltoshiénája semmiben sem tagadja meg szabadon élő rokonait. Nappal odújában megbújva fekszik és csak az etetés idejére bújik elő. Hosszú évek óta lakója kertünknek, de senkivel sem barátkozott meg, még ápolójával szemben is bizalmatlan. Amennyire csendes nappal, amnyira élénkké válik, amint bealkonyodik. Ketrecének kifutójában megállás nélkül rója megszokott útját jellegzetes sompolygó járásával és talán a maga szórakoztatására hallatja csúnya üvöltését. Érdekes, hogy kacagó hangját csak akkor hallatja, ha valamilyen rendkívüli izgalom éri. Például könnyen ki tudjuk váltani nála a kacagó hangot, ha etetés előtt a húst többször megmutatjuk neki, anélkül, hogy odaadnánk. Végtelenül falánk, napi adagját hihetetlen rövid idő alatt fogyasztja el. Fogazata olyan erős, hogy a legvastagabb csontot is könnyen összeroppantja. A fogságot jól bírja, szaporodásáról nagyon keveset tudunk. A londoni állatkert ismertet egy esetet, amikor a fogságban is szaporodott. A nemeknek megkülönböztetése a hiénánál nagyon nehéz, talán ez a körülmény is hozzájárul ahhoz, hogy a fogságban ritkán szaporodik, mert sokszor a külön-neműeknek vélt egyedek valószínűleg egyneműiek. A nemek nehéz megkülönböztetése magyarázata annak a régi hiedelemnek, amely szerint a hiéna hímnős, sőt ha akarja, változtatni tudja nemét. A hiéna hazája Dél- és Kelet-Afrika. Utálatos természete és külleme miatt mindenütt gyűlölik és üldözik. Talán nagyobb az iránta megnyilvánuló ellenszenv, mint ahogyan megérdemelné, mert gyáva természete inkább a hullarablásra viszi rá, minthogy élő, de különösen nálánál erősebb állatot támadjon meg. Embert csak a leg-ritkább esetben, valószínűleg csak végső elkeseredésben támad és lehetőleg kitér a küzdelem elől.

Szabó Ferenc dr.

**Csak szerkesztőségünknek
megküldött könyvet ismertetünk.**

**Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.**

Felelős kiadó: Nadler Herbert
Budapest székesfőváros házinyomdája — 35426
Felelős vezető: Klemm Árpád